

כיצד למנף הון חברתי של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית

באמצעות השתתפותם ברשתות חברתיות באינטרנט?

מאת: ד"ר כרמית-נעה שפיגלמן, החוג לבריאות נפש קהילתית, אוניברסיטת חיפה

דוא"ל: carmits@univ.haifa.ac.il

רקע:

למעלה מעשור אנו עדים להתפתחות רשתות חברתיות באינטרנט ולגידול במספר המשתמשים בהן. בארץ, כמחצית מהאוכלוסייה משתמשים ברשת החברתית פייסבוק. נשאלת השאלה: מה גורם למיליוני משתמשים בעולם ובארץ להמשיך ולהשתתף ברשתות חברתיות באינטרנט? מחקרים מראים כי השתתפות ברשתות חברתיות תורמת למינוף ההון החברתי של הפרט ולעלייה בתחושת הרווחה הנפשית. המושג "הון חברתי" מתייחס למשאבים כלכליים, חברתיים ורגשיים הזמינים לאדם באמצעות אינטראקציות שהוא מנהל בתוך רשתות חברתיות וביניהן.

מחקר שערכתי לאחרונה, בתמיכתה של קרן שלם, בא ללמוד על הפוטנציאל של השתתפות ברשתות חברתיות באינטרנט עבור אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (מש"ה). במחקר ראינו 20 אנשים עם מש"ה המשתמשים באופן קבוע בפייסבוק.

ממצאי המחקר:

הממצאים הראו כי למרות שהשתתפות בפייסבוק לא תרמה למינוף ההון החברתי המגשר (Bridging Social Capital) של המשתתפים, כלומר ליצירת קשרים חברתיים חדשים, היא אכן תרמה להם מבחינת מינוף ההון החברתי המלכד (Bonding Social Capital), כלומר לחיזוק קשרים קיימים (קשרים עם בני משפחה, חברים ונותני שירותים). כמו כן, ניכר כי השתתפותם בפייסבוק תרמה להעלאת תחושת הרווחה הנפשית שהם חוו הן מבחינת הנראות והפופולריות להם זכו בסביבה האינטרנטית והן מבחינת תחושת השייכות לקהילה ("להיות כמו כולם"). יחד עם זאת, המשתתפים במחקר דיווחו על תסכול בשל קשיי נגישות, חוסר מיומנויות טכנולוגיות והעדר תמיכה שוטפת אשר הגבילו את השתתפותם המלאה ברשת החברתית.

המלצות לאנשי מקצוע:

- להשתתפות במדיה חברתית, ובפרט ברשתות חברתיות באינטרנט, יש פוטנציאל למינוף ההון החברתי של אנשים עם מש"ה.
- על מנת להגדיל את ההון החברתי המגשר, מומלץ לבנות תוכניות המתמקדות בהרחבת המעגלים החברתיים של אנשים עם מש"ה, מעבר לחברים במסגרות יום. לדוגמא, ניתן ליצור הזדמנויות להיכרויות בין דיירים של מסגרות שונות באמצעות הקמה של קבוצות בפייסבוק או ברשת חברתית אחרת, קבוצות המאפשרות שיח בתחומי עניין שונים (תחביבים כמו שירים, ספורט, בישול ועוד).
- תוכניות הכוללות השתתפות ברשתות חברתיות באינטרנט מצריכות הדרכה מקדימה ותמיכה זמינה ומונגשת במהלך התוכנית ואף לאחריה. חשוב שההדרכה תכלול רכישת מיומנויות טכנולוגיות ומיומנויות של שימוש בטוח הן לאנשים עם מש"ה והן לצוות המקצועי.
- חובה להנגיש רשתות חברתיות קיימות או לחתור להקמת רשתות חברתיות נגישות, המאפשרות תקשורת באמצעות סמלים ויזואליים וקוליים, נוסף לטקסט.
- מומלץ לרתום את בני המשפחה לתהליך כולו משלב התכנון ועד לשלב הביצוע והתמיכה השוטפת.

קריאה מומלצת:

- דוח המחקר המלא באתר קרן שלם - <http://www.kshalem.org.il/pages/item/935>
- Shpigelman, C. N. (2016). Leveraging social capital of individuals with intellectual disabilities through participation on Facebook. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*.
<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jar.12321/abstract>